

Metodický list pre učiteľov a učiteľky

AUTORSTVO ORIGINÁL PLAGIÁT

Metodický materiál predstavuje sériu krátkych námetov na aktivity a diskusiu k téme *Autorstvo, originál a plagiat*. Metodický materiál bol v tomto prípade poňatý ako metodický článok pre učiteľov/učiteľky, ktorý má byť podnetným a usmerňujúcim textom k problematike samostatnej práce žiakov a žiačok s relevantnými zdrojmi a prameňmi. Námety na aktivity a diskusné témy môžu obohatiť vyučovaciu hodinu, sú neformálnou edukáciou a rozširujú tematický plán o medzipredmetové prepojenia. Aktivity sú prispôsobiteľné zadaniu hodiny, sú motivačné a možno ich využiť aj v istej časti vyučovacej hodiny podľa rozhodnutia učiteľa/učiteľky. Metodický materiál je určený pre všetkých pedagógov/pedagogičky posledných ročníkov ZŠ a stredoškolských učiteľov/učiteľky, ktorí zadávajú žiakom a žiačkam vypracovanie referátov, seminárnych prác, projektov, esejí... Cieľom je poskytnúť metodickú pomoc učiteľom a učiteľkám všeobecnozdelávacích a výchovných predmetov napríklad aj v tom, ako pracovať so žiakmi a žiačkami pri kritickom, zodpovednom a selektívnom získavaní informácií, pri práci s prvotnými zdrojmi, relevantnými údajmi či dezinformáciami, hoaxami a ako s nimi postupovať pri zostavovaní referátov, seminárnych či odborných prác. Námety sú zamerané na formovanie samostatného uvažovania žiakov a žiačok, vytvárania ich vlastných názorov a uvedenie si významu pojmu autorstva.

AUTORSTVO A INTERNET

Autorstvo v klasickom ponímaní predstavuje základný nástroj, akým môže umelec, spisovateľ alebo akademik chrániť svoje duševné práva na dielo, ktoré vytvoril. Je to taktiež základný rámec, ktorým si spoločnosť cení a chráni kreatívny potenciál rôznych talentovaných osôb.

S autorstvom sa stretávame všade. S tým, ako sa naučíme ovládať schopnosť písať, sa možnosť stať sa autorom prenesie aj na každého z nás. S autorstvom ale prichádza aj zodpovednosť. Napríklad pri písaní diktátu sa svojím podpisom priznávame k ovládaniu gramatiky a pravidiel slovenčiny. Naše autorstvo v tomto prípade pomáha určiť naše schopnosti a predísť tomu, aby sa nám určené hodnotenie pripísalo niekomu inému z triedy. Nik predsa nechce, aby bol jeho výkon hodnotený na základe práce a znalostí iného. Už len tento jeden príklad poukazuje na to, akú váhu má autorstvo a naša schopnosť ho vedieť presne určiť.

Pripravili: Tomáš Kriššák v spolupráci s Katarína Defeo Fiúza Siposová

Grafická úprava: Branislav Matis

Jazyková korektúra: Miroslava Plesníková

Veková kategória:
8. a 9. ročník ZŠ, SŠ

Vyučovací predmet: všetky predmety, v ktorých sú žiakom a žiačkam zadávané samostatné práce (referáty, koreferáty, seminárne práce, projekty, eseje, SOČ)

Medzipredmetové vzťahy:
občianska náuka, slovenský jazyk a literatúra, výtvarná výchova, umenie a kultúra, dejiny umenia

<https://linktr.ee/edu.SNG>

AKTIVITA (ZŠ)

Na pochopenie informácie k téme autorstva nadiktujte žiakom krátky 5-riadkový text diktátu. Žiaci podpíšu diktát na papieri svojim menom, spoločne vyhodnotia pravopisnú správnosť textu a jeho pravopisnú úroveň. Výsledný text ja autorským prejavom žiaka, nie autorstvom spolužiakov.

Oveľa dôležitejšie je postupné budovanie nášho zodpovedného vzťahu k autorstvu. Každá ďalšia práca s informáciami nás totiž zaväzuje k tomuto princípu. Dnes už neexistuje spôsob, ako by si študent pomohol k titulu cez kopírovanie prác druhých. Takéto plagiátorstvo by bolo rýchlo odhalené, pretože okrem pozorných očí pedagógov a školiteľov na originalitu textu dohliadajú aj automatizované vyhľadávacie systémy, ktoré sú v momente schopné porovnať odovzdané texty s obrovským objemom informácií z iných prác a textov.

AKTIVITA (ZŠ/SSŠ)

Daná aktivita sa uskutočňuje v učebni informatiky. Žiaci si navzájom skontrolujú a vyhodnotia autorstvo vypracovanej a odovzdanej spolužiakovej úlohy (referát, seminárna práca, esej...). S textom spolužiaka pracujú v MS Word a na overenie autorstva využijú Google prehliadač. Pri kontrole systému každý žiak vyhodnotí, ktorá časť textu je autorským textom a ktorá plagiátom. Učiteľ ich počas cvičenia môže viesť cez osvojenie si techniky kontroly autorstva, kedy zhoda textu spolužiaka s textom na internete je bez riadneho citovania príkladom plagiátorstva.

Trochu pojmov

Citácia alebo citovanie je podľa Kimličku [2004] skrátené označenie citovaného zdroja (dokumentu). Služi na spojenie citovaného miesta so záznamom o citovanom dokumente. Tento záznam je potom položkou v zozname bibliografických odkazov.

Citát je podľa Katuščáka [2005] „text, ktorý sme doslovne prevzali z nejakého dokumentu, informačného zdroja“. Citát sa na rozdiel od parafrázy dáva do úvodzoviek.

Parafráza je voľné spracovanie cudzej myšlienky. Väčšinou obsahuje abstrahovanie. Parafrázujeme tiež nekvalifikované preklady cudzojazyčnej literatúry, ktorú používame vo svojich prácach.

Citovaný dokument je ten, z ktorého niečo preberáme a je zdrojom informácií pre nás. Môže to byť kniha, článok v časopise, encyklopédia, slovník, rozhlasový alebo televízny dokument, film, osobná komunikácia (rozhovor), elektronická správa (e-mail), CD-ROM, elektronický časopis alebo zborník, www stránka a pod. [Kimlička 2004].

Zoznam bibliografických odkazov je súpis bibliografických odkazov usporiadaný abecedne alebo podľa poradových čísel ich citovania. Najčastejšie pramene, ktoré využívame, tvoria knihy, časopisy a stále rozširujúcejšie internetové zdroje.

Základné techniky citovania

technika priebežných poznámok pod čiarou

Za citovaným alebo parafrázovaným textom sa uvedie cez horný index číslo a naspodku strany je k danému číslu priradený zdroj. Autor, názov diela, rok vydania, prípadne strana.

technika číselných odkazov (vancouverský štýl)

Za citovanými časťami umiestňujeme číselný odkaz (najlepšie v podobe horného indexu, v zátvorke, ideálne v hranatej). Nevýhodou je, že čitateľ nemá na prvý pohľad vôbec predstavu o tom, kto je autor a z ktorého roka zdroj pochádza. Používa sa najmä v medicínskych vedách.

technika prvého údaja a dátumu (harvardský štýl)

Odporúča ju aj Metodické usmernenie Ministerstva školstva SR č. 14/2009-R, je tiež vhodná pre texty na internete. Spočíva v tom, že za citátom zakončeným úvodzovkami sa do zátvorky vsunie priezvisko autora (ak je autor neznámy, tak začiatkové slová názvu práce a tri bodky), rok vydania a číslo citovanej strany. Ak ide o parafrázu, číslo strany sa neuvádza. Ak spomíname viaceré diela jedného autora vydané v rovnakom roku, tak za rokom pridávame malé písmeno a, b, c, d... a v zozname bibliografických odkazov to musí byť potom taktiež správne priradené.

No dobre, ale čo môže autorstvo znamenať v dnešnej dobe internetu a sociálnych sietí, kedy sme všetci autormi nekonečného množstva obsahu, ktorý denne menia a sledujú miliardy používateľov na celej planéte?

Overovanie informácií

Autorstvo je v dnešnom rýchлом svete jedným zo základných pilierov, ktoré nám môžu pomôcť pri overovaní informácií. Prvé, čo by sme mali urobiť, keď si overujeme informáciu na internete, je overiť si jej autora. Ak informáciu zdieľa **anonym**, tak by sme mali okamžite spozornieť a pracovať s takouto informáciou opatrne. Skôr, ako ju začneme brať vážne alebo ju pošleme svojim priateľom, by sme si jej znenie mali overiť na stránkach, kde sa k danej téme vyjadruje autor, ktorý sa k svojim výstupom nehanbí priznať.

Dôveryhodnosť a reputácia autora

Autorstvo je taktiež výborný nástroj, ako si môžeme overiť a vyhodnotiť ďalšiu dôležitú latku dôveryhodnosti, ktorou je **reputácia autora**. Každý si totiž pri svojej publikačnej činnosti za svoju aktivitu vyslúži reakcie od širokej a odbornej verejnosti. Na internete preto napríklad pod skoro každým článkom nájdeme reakcie či komentáre, vďaka ktorým budeme vedieť, či informácie, ktoré uvádza autor, sú pravdivé, neskreslené, použité v presnom kontexte a podobne. Reputáciu internetových zdrojov vieme vyhodnotiť aj na základe rôznych databáz, kde svoje hodnotenia transparentne zverejňujú hodnotiace komisie. Takým projektom je napríklad stránka **konspiratori.sk**. Na stránke si môžeme vyhľadať aj jednotlivé hodnotiace kritériá. Ich naplnenie zabezpečuje, že stránky a ich autori disponujú dôveryhodnosťou. Porušovaním týchto kritérií o svoju dôveryhodnosť prichádzajú, čo je pre verejnosť signál, aby si informácie od daných autorov kontrolovala a vyhodnocovala ich objektivitu.

Prečo to má zmysel?

Internet a sociálne siete sú plné rôznych hlučných komentátorov, ktorí dokážu za krátky čas ovplyvniť obrovské množstvo ľudí. Ich dosah a vplyv by vyzeral úplne inak, keby si ľudia vybudovali návyk overovať si reputáciu autorov. Každý by následne zistil, či video alebo článok nevytvoril človek s povestou notorického klamára či fanúšik konšpiračných teórií.

AKTIVITA (SŠ)

Žiaci vyhľadajú 3 rôzne informácie na internete. Zistia, či majú uvedeného autora. Ak áno, overia si reputáciu každého z autorov porovnaním toho, čo sa o ňom píše na internete a aké výstupy publikoval v minulosti. Svoje zistenia zhrnú v krátkom texte, ktorý odprezentujú pred skupinou. Snažia sa vyzdvihnúť pointu a hlavné zistenia, na ktoré počas cvičenia prišli.

konspiratori.sk

SNG – Slovenská národná galéria
10 March · 🌐

Manifést — Alexandra Kusá a Michal Tornyai

Gesto pre Istropolis. Riaditeľka Slovenskej národnej galérie Alexandra Kusá vytvorila s Čiernymi dierami manifest proti zabúdaniu. Nielen ako výtvarné dielo. **Čierne diery** venujú 10 tisíc eur na podporu výskumu architektonickej moderny kolektívu Oddelenia architektúry Slovenskej akadémie vied. Stvárnenie textu Alexandry Kusej je dielom Michala Tornyaja. Použil švajčiarske modernistické písmo Univers. Ale adaptoval ho tak, aby o... See more

I MOŽNO BY SME MALI SPÁLIŤ VŠETKO / A LEN DELETE NECHAŤ V PREHRÁVAČI NASEJ PAMÄTE / MOŽNO BY SME MALI ZNOVA ZACHAŤ POČÍTAŤ ČAS A ZNIČIŤ VŠETKY HODINY / ATÓMOVÉ AJ TIE V KUCHYNI / MOŽNO BY SME MALI ZVALIŤ VŠETKY POMNÍKY / ABY ZABUDLI SME NA VŠETKO, ČO BOLO, LEBO MY SME INÍ / VED PREČO BY MAL NIEKTO UŠETRIŤ / NAKONIEC AJ SEBA NAPRIKLAD, AK NEVIDÍ ... TOHO, KÝM JE ...

259 likes · 16 comments · 22 shares

Martin Shooty Šútovec
Podľa mňa sa to volalo Dom Revolučného odborového hnutia.
Like · Reply · 9 w · 27

7 replies

UMELECKÉ DIELO, REPRODUKCIA A ODKAZY NA NE

Na internete, v publikáciách a textoch sa nestretávame s autentickým umeleckým dielom, ale s odkazmi naň, zväčša vo forme fotografickej reprodukcie. Ak uvažujeme o autorstve, fotografia zohráva dôležitú úlohu ako nástroj reprodukcie umeleckého diela. Ak fotografia slúži na šírenie a kopírovanie originálu, platia pre ňu rovnaké pravidlá ako v prípade citovania textu, t.j. treba citovať originálny, pôvodný zdroj — uviesť autora, názov diela, rok vzniku, umelecké médium, materiál

a umiestnenie vystaveného diela. Pri citovaní fotografickej reprodukcie umeleckého diela je dôležité uvádzať dielo bez úprav. Len málokto by si dovilil dopísať originálne myšlienky autora v pôvodnom písanom texte, preto upraviť či orezať fotografiu originálneho diela do novej podoby je tiež nesprávne. Princíp autentického, neupravovaného fotografického záznamu umeleckého diela a jeho uvádzanie je zaužívané nielen pri písaní odborných prác, ale platí to aj napr. pri dokumentárnej fotografii.

AKTIVITA (ZŠ/SS)

Zoznámte sa s **Webom umenia**, najväčšou databázou zdigitalizovaných zbierok slovenských múzeí a galérií, a spôsobom, akým sú uvádzané údaje zdigitalizovaných originálnych diel. Zadajte žiakom napísať krátky opis vybraného umeleckého diela z Webu umenia s uvedením jeho fotografickej reprodukcie a citačným odkazom.

webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.IM_61

Vladimír Kordoš, Caravaggio/Kordoš: Chlapec uštipnutý jaštericou, 1980, SNG

ORIGINÁL

Originál v klasickom znení poukazuje na prazdroj myšlienky či umeleckého diela.

V dobe internetu je originálom pôvodný zdroj. Informácia, ktorá v celej svojej celistvosti hovorí o konkrétnej situácii, udalosti alebo jave. Takýto originál má svoj pevný kontext, ktorý je potrebný pre presné porozumenie toho, čo originál znamená a predstavuje. Originál a kontext sú nevyhnutné predispozície, aby sme spolu dokázali kvalitne komunikovať, aby sme si rozumeli a neuvádzali sa navzájom do omylu.

Aj tu internet funguje ako dvojsečná zbraň. Na jednej strane je výborným nástrojom na to, aby sme si vyhľadali originál informácie, ktorá sa k nám mohla dostať skreslená, pozmenená alebo mimo kontextu. Takto najčastejšie vznikajú dezinformácie a misinformácie. Manipulovanie vynechaním alebo zmenou kontextu je častou formou manipulácie.

Preto je dôležité k informáciám pristupovať zodpovedne a opatrne. Ideálnou stratégiou je spomaliť a informácie z internetu triediť a spracovávať s rozvahou. Ak narazíme na niekoľkosekundové rušivé video, tak si skúsme nájsť verziu videa, ktorá

je dlhšia a obsahuje udalosti, ktoré rušivej udalosti predchádzali. Rovnako môžeme pracovať s obrázkom, ktorý mohol byť pozmenený alebo orezaný, aby vytvoril mylný dojem.

AKTIVITA (SŠ)

V období protestov proti rasizmu a policajnému násiliu voči Afroameričanom sa na internete objavil obrázok americkej celebrity Kendall Jennerovej zdanlivo držiacej transparent s heslom Black Lives Matter. Modelka však v skutočnosti transparent s týmto heslom nedržala. Napriek tomu sa stala cieľom útokov zo strany osôb, ktoré kritizujú hnutie BLM. Identifikuj aspoň 2 prvky, ako bola fotografia upravená.

[independent.co.uk/life-style/kendall-jenner-black-lives-matter-photoshop-instagram-pepsi-a9552931.html](https://www.independent.co.uk/life-style/kendall-jenner-black-lives-matter-photoshop-instagram-pepsi-a9552931.html)

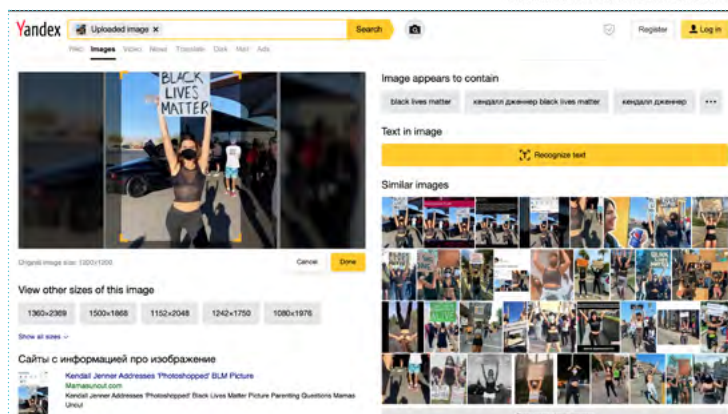
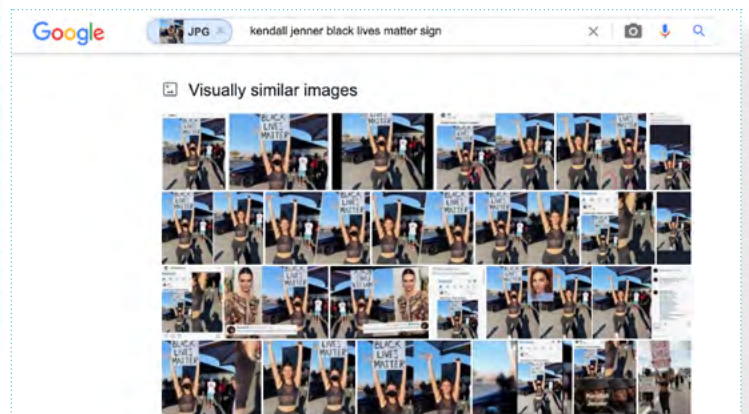
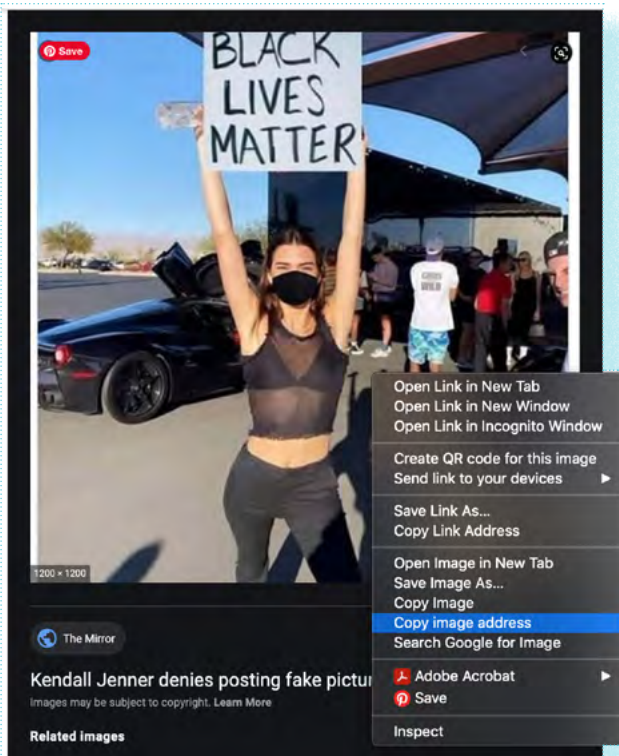
Google image search alebo **Yandex** ponúkajú efektívne nástroje na identifikovanie zdroja akéhokoľvek obrázka na svete a v priebehu pár sekúnd nám môžu pomôcť odhaliť, či to, čo sme pred chvíľou videli, je pravda alebo manipulácia.

AKTIVITA (SŠ)

Zadajte žiakom aktivitu *Vyskúšajte si prácu detektíva*. Vyhľadajte niekoľko obrázkov z médií a cez Google Image Search skúste nájsť ich zdroj. Prípadne sa pozrite, či neboli inak pozmenené v grafickom programe. Svoje zistenia si zapíšte a podel'te sa o ne so svojimi spolužiakmi.

images.google.com

<https://yandex.com/images>

CITÁCIA V UMENÍ

Originál v súvislosti s umením môžeme chápať ako autorské dielo, ktoré sa k skutočnosti vzťahuje podľa vlastných, nových pravidiel. Umelecké dielo komunikuje prostredníctvom systému znakov, ktorých význam na rozdiel od iných druhov komunikácie nemusí mať ustálenú podobu. Umelec môže citovať a interpretovať iné umelecké diela v prípade, že je zdrojom alebo podnetom

pre vznik nového, originálneho umeleckého diela. Na vysvetlenie daného fenoménu študentom môžete predstaviť výstavný projekt Akcia ZET v Slovenskej národnej galérii. V rámci neho výtvarník Marcel Mališ maľuje veľkorozmerné dielo podľa fotografie strateného obrazu *Vďakvyzďanie českého a slovenského ľudu generalissimovi Stalinovi*.

AKTIVITA (ZŠ/SŠ)

Aké ďalšie pravidlá platia v galérii pri citovaní diel? Žiaci pracujú s **Webom umenia**. V sekcii *reprodukcie* zisťujú, ako sa pracuje s reprodukciou diela a aké sú zásady ochrany autorských práv.

www.webumenia.sk/katalog

AKTIVITA (SŠ)

Ako kritická citácia umelca Marcela Mališa mení naše videnie? Žiaci si pozrú video k výstave Akcia ZET a zamyslia sa nad odpoveďou na otázky Kto? Kde? Kedy? Prečo?

[video Citácia v umení](#)

Pôvodný stratený obraz
Jan Čumpelík, Jaromír Schöř,
Alena Čermáková — Kolektív Č.S.Č.:
*Vďakvyzďanie českého a slovenského
ľudu generalissimovi Stalinovi*
1950 – 1952

Reprint z časopisu *Výtvarné umění*, 1953

PLAGIÁT

Plagiát je „umelecké, literárne alebo vedecké dielo, pri ktorého tvorbe bolo použité dielo iného autora s cieľom zmocniť sa cudzej práce, zatajiť pôvodný prameň a vydávať dielo za vlastné“. Plagiát je možné pokladať za neautorizovaný citát. Pôvodca plagiátu sa nazýva plagiátor a tvorenie plagiátov plagiátorstvo.

Internet je plný prác, ktoré porušujú autorské práva ich autorov. Plagiáty sú často aj rôzne zámerne vytvorené dezinformácie, ktoré zneužívajú pôvodné diela, videá či texty. Plagiát v internetovej kultúre je ale oveľa širší pojem a tak, ako pri iných fenoménoch na internete, aj tu nájdeme dve roviny, pozitívnu a negatívnu.

Zdroj: Fakty AFP

1

Plagiát ako krádež negatívny príklad práce s informáciami

Plagiátorstvo na internete vidíme napríklad pri rôznych stránkach či profiloch, ktoré preberajú obsah iných médií (napríklad spravodajských portálov) a svoje výstupy necitujú, neuvádzajú ich zdroj alebo autora.

Čo býva ešte negatívnejšie, je kradnutie cudzieho obsahu s cieľom prezentovať ho verejnosti v inom kontexte, čo je jeden zo spôsobov, ako sú vytvárané a šírené rôzne manipulatívne dezinformácie.

Ako nebyť plagiátor? Je úplne v poriadku zdieľať pôvodný text či fotografiu. Problém plagiátorstva nastane vtedy, ak ho nepravdivo vydávame za svoje dielo. Preto je správne meno autora vždy uviesť.

Takým prípadom je aj jemná manipulácia s fotografiou, ktorá môže mať na ľudí veľký emocionálny vplyv. Príkladom je aj táto upravená fotografia prezidentky Zuzany Čaputovej. Manipulátor najprv ukradol a potom upravil

fotografiu z jej stretnutia s českým prezidentom Zemanom, aby vyvolal dojem, že prezidentka nie je z tohto stretnutia veľmi nadšená.

Manipuláciu odhalil novinár Robert Barca z AFP, ktorému upravenie fotografie potvrdil jej autor z agentúry ČTK, ktorý pôvodnú fotografiu vyhotovil v októbri 2019.

Prípado vyzerá ako drobnosť, ale túto nepravdivú fotografiu šírili tisíce ľudí a pod jej nepravdivým dojomom sú desiatky ďalších, ktorí nepravdivú fotografiu videli a skutočnosť o celom prípade sa k ním už nikdy nedostala.

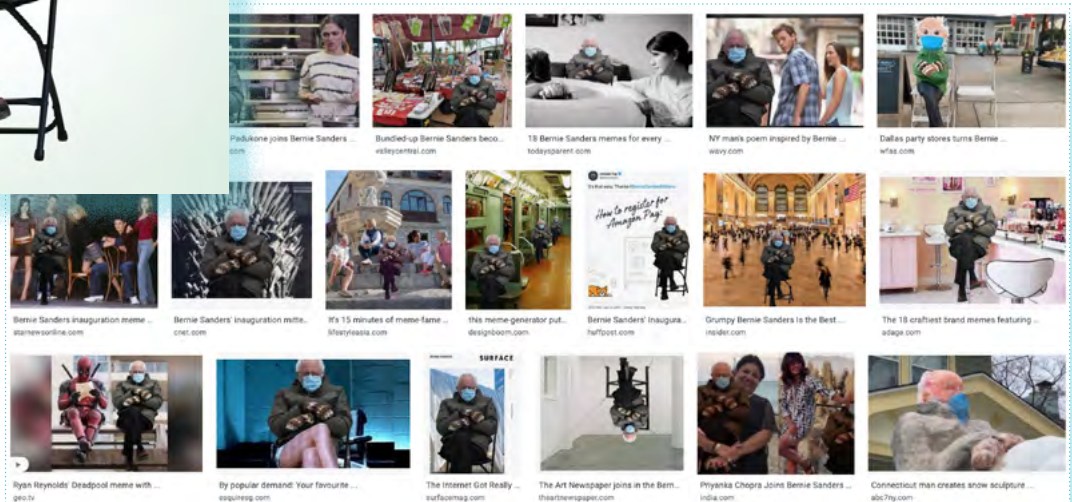
Nielen preto je dôležité, aby sme si pamätali, že citovanie ako základná úcta k autorom je prejavom dobrých mravov a vyzretosti nášho konania v online priestore. V akýchkoľvek textoch iných ľudí, s ktorými chceme pracovať, je dobré odkazovať na pôvodných autorov. Predídeme tak plagiátorstvu, ale aj prispievaniu k chaosu, ktorý v informačnom priestore prevláda. Naša neopatrnosť môže viesť druhých k tomu, že si nás začnú zamieňať za autorov výstupov, ktoré nezdrojujeme.

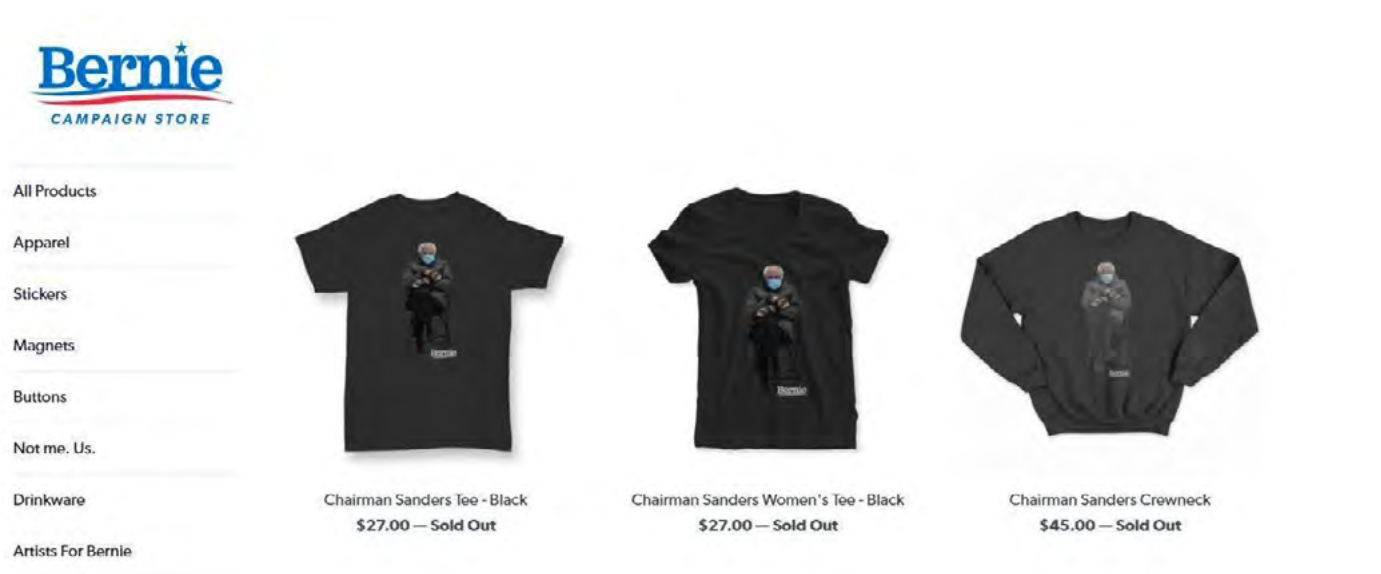
2

Pozitívne dopady kultúry mémov kreativita bez obmedzení

Plagiátorstvo a kopírovanie na internete ale nevedú len k negatívnym javom. Jednou výnimkou sú **mémy**, teda rôzne myšlienkové pojmy, ktoré sa šíria na internete a sociálnych sieťach.

Kultúra mémov nepozná hranice a ako taká predstavuje rôzne pozitívne príklady, kedy nie je kopírovanie bez uvedenia autora problémom. Naopak, existujú príhodné scenáre, kedy sa takéto konanie otočilo na dobrú vec.

Palčiaky Bernieho Sandersa sú pozitívnym príkladom kopírovania na internete. Z fotografie sa stalo populárne meme a hit internetu. Sanders vďaka jej popularite vyzbieral milióny na dobrú vec.

Fotografiou Sandersa s rukavicami sa preslávil Brendan Smialowski, ktorého ohúrilo rozruch okolo snímky.

„Keď som ho fotil, považoval som to za dobrú snímku, ktorá stojí za pár negatívov. Nečakal som a ani som sa nesnažil o slávu. Veľmi ma to ale neprekvapuje, pretože internet a sociálne siete sú nepredvídateľné. Internet sa podobá divokému zvieraťu, ktorého správanie nemôžete odhadnúť a ktoré je ťažké skrotiť,” povedal.

Fotografia si krátko po zverejnení získala veľkú pozornosť a stala sa okamžitým predmetom apropriácie meme kultúrou. Vznikli milióny verzií fotografie a niekoľko dní sa zdalo, že svet nemá iné starosti, ako priniesť ďalšie variácie tejto snímky.

Jej popularitu si všimol aj samotný senátor Sanders a hneď po inaugurácii prezidenta Bidena začal ponúkať na svojom eshope tričká, mikiny a iný tovar, ktorý odkazoval na legendárne meme. Nakoniec sa mu podarilo na charitu vyzbierať 1,8 milióna dolárov. Tento cieľ by bez nekonečnej armády plagiátorov, ktorí pracovali s pôvodnou fotografiou, nikdy nedosiahol.

AKTIVITA (ZŠ/SŠ)

Žiaci sa zamyslia nad obidvoma príkladmi (Bernie Sanders, prezidentka SR) a pomenujú dve situácie, kedy je plagiátorstvo negatívne a naopak, kedy môže pomôcť dobrej veci. Žiaci uvedú príklady, v čom sa tieto dva prípady odlišovali a prečo je jeden negatívny a druhý pozitívny.

fakty.afp.com

store.berniesanders.com